

A photograph showing a large tree trunk being cut by a chainsaw. The chainsaw is positioned on the right side of the trunk, and a spray of wood chips is visible at the bottom right. The background is filled with dense evergreen trees, and the sky is visible through the canopy. The lighting is bright, suggesting a sunny day.

Den væsentligste ændring af driften i de danske skove i 200 år. Sådant karakteriseres den nye driftsform i forordet til Skov- og Naturstyrelsens "Handlingsplan for naturnær skovdrift i statsskovene" fra 2005. Beslutningen om at omlægge driften af statsskovene stammer tilbage fra 2002. Det er nu præcist et år siden, at handlingsplanen og den naturnære skovdrift officielt blev sat i værk i Danmark. De første resultater er så småt begyndt at vise sig i skovene. Også de driftsplaner, der lægges for fremtiden i de danske statsskove er blevet naturnære for at sikre den langsigtede udvikling. Herved er der indledt en proces, som ikke bare er den væsentligste omlægning i mange år, men som også rækker langt ind i fremtiden. I dette tema kigger vi på, hvordan de er kommet fra start i Thy Statsskovdistrikt, og vi ser på, hvor udviklingen peger hen.

Omlægning af driften i de danske statsskove

Hvad er naturnær skovdrift?

– Naturnær skovdrift betyder helt overordnet, at man anvender naturens egne teknikker og lader dem gøre arbejdet. Samtidig hjælper man naturen på vej ved at understøtte de naturlige processer ved fx at vælge trætyper, der passer til et givet område.

Sådan forklarer forstfuldmægtig Anna Thormann fra Skov- og Naturstyrelsen og fortsætter:

– De store stormfald i 1981 og 1999 fik mange til at indse, at den hidtidige model for skovdrift havde spillet fallit.

Men naturnær skovdrift har også modstandere.

– Ankerne går primært på ting, vi ikke ved noget om i dag, som for eksempel, hvad der sker, når skovene bliver vådere. De, der er mest kritiske, er de, som først og fremmest tænker i kubikmeter og kroner. De er simpelthen skeptiske over for økonomien i den naturnære skovdrift, siger Anna Thormann.

Naturnær skovdrift har været kendt som idé siden omkring 1920 og stammer fra Tyskland og Schweiz, hvor den først blev anvendt til at forebygge jordskred på bjergskråninger og senere er blevet indført i skovdriften i Nordtyskland.

Hvad er traditionel skovdrift?

Den normale skovdrift i Danmark har haft som mål at sikre en vedvarende produktion af træ og har været drevet efter princippet: plantning, udtydning, fældning og ny plantning. Det har medført, at en del skovområder er blevet fuldstændig domineret af samme trætyper med samme højde, og områderne er derved forvandlet til monokulturer. Det har betydet, at især plantager med indførte arter af nåletræer har været udsat for store stormfald, blandt andet under stormen i december 1999.

Skove, hvor træerne har nøjagtig samme alder, er desuden følsomme over for skadevoldere som insekter og svampe, og det forventes også, at monokulturene kan være sårbare over for eventuelle fremtidige ændringer i det danske klima.

Principper for naturnær skovdrift

Nogle af de vigtigste principper for naturnær skovdrift er:

- At skoven forynger sig selv, dvs. at træernes frø får lov at spire og vokse op til store træer
- At træerne fældes enkeltvis eller i mindre grupper og ikke i større sammenhængende områder på én gang
- At der overvejende anvendes hjemmehørende træarter, der er tilpasset det enkelte område (de er lokalitetstilpassede)
- At flere forskellige træarter blandes
- At der ikke anvendes pesticider
- At maskiner anvendes på en måde, så de ikke laver skader på skoven
- At dræning via grøfter i skovene begrænses, så moser og søer ikke forsvinder.

I naturnære skove vil der være:

- Bedre forhold for dyr og planter
- Gode oplevelser for friluftslivet og beskyttelse af fortidsminder og andre kulturhistoriske spor
- Bedre evne til at modstå storme og klimaændringer
- Bedre evne til at modstå angreb af skadevoldere
- Produktion af træ og en bedre økonomi.

FOTO: IB NORD NIELSEN

I Vilsbøl Klitplantage i Thy kan man se, hvad der kan opnås ved naturnær skovdrift på de klima- og jordbundsmæssigt bedste lokaliteter. I forgrunden ses gammel ædelgran. De små træer er naturligt forynget ahorn.

Handlingsplanen for naturnær skovdrift

Handlingsplanen fortæller om, hvordan de danske skove vil ændre sig med omlægningen, og hvad det betyder i form af flere muligheder for naturoplevelser, fortsat produktion af træ i god kvalitet og en forhåbentlig bedre økonomi for skovene.

Et yderligere resultat, som forventes af den naturnære skovdrift, er, at de naturnære skove bliver mere robuste, så vi ikke kommer til at se store ødelæggelser af skovene, når storme raser hen over Danmark.

Læs hele handlingsplanen for naturnær skovdrift på: www.skovognatur.dk

Klitplantør Ib Nord Nielsen i Tved Klitplantage ved fugletårnet, hvorfra man kan nyde en af Danmarks smukkeste udsigter over klitheden med det vilde Vesterhav i baggrunden.

Væk med plantagerne

I Thy Statsskovdistrikt kæmper klitplantøren og hans folk med at fjerne de indførte nåletræer.

Disse genstridige arter er nemlig med til at gøre omlægningen til naturnær skovdrift langt

vanskeligere, end hvis det drejede sig om en nordsjællandsk bøgeskov.

De pibler op af skovbunden, og de er lige så uønskede som skvalderkålen ude i haven og mindst lige så svære at komme til livs. I Thy Statsskovdistrikt er der for godt 100 år siden importeret nåletræer fra Nordvestamerika og Mellemeuropa for at standse sandflugten fra klitterne ved Vesterhavet.

Træerne er sitkagran og contortafyr. Begge træarter er fremragende pionértræer i klitterne til at stoppe sandflugt, og i de unge år kan de tåle både vind og salt, men de har forholdsvis kort levetid, og med alderen vælter de let, når storme hærger. Ydermere udtørres og dør sitkagranerne, når de når til skelsår og alder, og de store træer vælter derfor omkuld. Men træarterne er lidt for dygtige til at sikre sig de næste generationer i plantagerne i Thy Statsskovdistrikt. Her breder de to træarter sig uhæmmet ved selv-såning og kvæler livet på skovbunden.

Nåletræerne udgør i dag omkring 90 procent af bevoksningen i distriktets store skovområder. En af de store udfordringer for at opnå naturnær skovdrift i Thy Statsskovdistrikt er at begrænse udbredelsen af en del af de importerede træer og vende tilbage til fortrinsvis danske træarter som bøg, eg og birk.

Sårbare sitkagraner

MiljøDanmark er taget på skovtur med klitplantør Ib Nord Nielsen for at se på fortid og fremtid i plantagerne og på, hvordan udviklingen i plantagerne kan vendes, så både flora og fauna kan få et bedre liv.

I Vandet Plantage kører vi ned ad Ministervej, der har fået sit navn, fordi en unavngiven minister angiveligt en gang i fortiden har besøgt området. Ved Rindbækken kan man iagttage, hvordan især nåletræerne ved selv-såning breder sig

villigt og konkurrerer om lyset med andre vækster.

– Her er både sitkagran, skovfyr, ædelgran, eg og birk, men et af problemerne er, at især sitkagranerne vokser langt hurtigere end for eksempel ædelgran og eg og dermed kommer til at dominere området. Samtidig er sitkagran ikke robust, forklarer Ib Nord Nielsen.

Den sidste pointe illustreres klart af mange væltede sitkagraner, der ligger hulter til bulter rundt omkring mellem de andre træer.

Løsningen er at fælde en del af sitkagranerne og ædelgranerne og dermed skabe lysbrønde – det er huller i løv- og nåletaget – som det livgivende lys kan trænge igennem helt ned til skovbunden. Hvor det er nødvendigt, plantes samtidig flere løvtræer, så man opnår en naturlig blanding af løvtræer som eg, bøg og birk kombineret med nåletræer, så man også

> opnår forskellig alder og forskellig højde på træerne.

På den måde kan man langsomt ændre skovmiljøet og skabe varige og bedre livsbetingelser for både planter og dyr. En vigtig pointe er, at den biologiske mangfoldighed i løvtræer som eg og bøg er langt større end i nåletræer og kan give føde til insekter, smådyr og vildt, så fødekæden styrkes.

Fugletårnet

Vi skumpler videre på skovstierne og gør holdt ved fugletårnet i Tved Klitplantage. Her oppe fra tårnet er en af Danmarks suverænt smukkeste udsigter til klitheder med græssende rådyr, traner i dans, klitter og i baggrunden det vilde Vesterhav. Men neden for tårnet står nåletræer, der ikke er til nogen nytte, hverken naturmæssigt eller økonomisk, og skygger for den pragtfulde udsigt. Et led i den del af den naturnære skovdrift, som både handler om natur og rekreation, er at fjerne dem:

Ib Nord Nielsen forklarer: – Vi vil give dette område på randen af de gamle kystskrænter fra stenalderen tilbage til naturen ved at fælde træerne, så de oprindelige klitheder med bevoksning af lyng, revling og lave buske og små vådområder bliver mere sammenhængende.

Forkrøblet birk

Turen går videre til Thagaards Plantage syd for Klitmøller. Her er et levende historisk udsagn om et forfejlet plantningsforsøg i 1816, som gik ud på at stoppe sandflugten fra klitterne. Her viser Ib Nord Nielsen, hvordan sandflugtskommisær Thagaard forsøgte sig med at beplante dele af klitrækkerne med birk og rødgran for at stoppe sandet. Denne beplantning består i dag af få forkrøblede træer.

Deres udsendte kan ganske enkelt ikke identificere birketræerne på grund af deres højst besynderlige misvækst og må få Ib Nord Nielsen til at udpege dem. De få træer, der har trodset salt og blæst er i dag lave vanskabninger, men absolut værd at se som en fortælling om fortidens behjertede forsøg på at bekæmpe truslen fra flyvesandet.

– De har taget et skridt frem og tre tilbage i deres vækst, og derfor ser de så mærkelige ud i dag, bemærker Ib Nord Nielsen.

Fremtiden

De to sidste mål på rejsen gennem en lille del af Thys plantager viser, hvordan fremtiden kan komme til at se ud. Først besøger vi Firkanterne i Vilsbøl Plantage. Her anlagde overklitfoged Bohn-Jesper

sen omkring år 1900 en plantage opdelt i firkanter, der kunne få området til minde en hel del om et skakbræt, hvor forskellige træer rejser sig fra brættets felter.

– Han var foruden at være overklitfoged også landinspektør og meget glad for lige linier og rette vinkler, fortæller Ib Nord Nielsen.

I hvert af ternerne er der plantet forskellige træer, og Firkanterne har i dag udviklet sig til en frodig skov med lys og luft og ligner ifølge Ib Nord Nielsen med de forskellige vækster i forskellige højde en plantage i Thy, som den ville kunne tage sig ud engang ude i en fjern fremtid.

Vi lukker og slukker skovturen med et besøg i Tved Plantage. Her udpeger Ib Nord Nielsen et område, der ligesom Firkanterne er rigt på forskellige træarter i forskellige højder, men her har naturen i høj grad selv styret begivenhederne.

Ganske kort fra dette område møder vi en stor lysning, hvor væltede contortafyr fortæller om stormens hærgen i januar 2005 og giver et for denne omgang sidste udsagn om de udfordringer, der tårner sig op forude for at få driften af Thys plantager til at følge planerne for naturnær skovdrift.

FOTO: IB NORD NIELSEN

Natravnen i Thy

Natravnen er en signaturfugl for Thys fyrreplantager. Der findes i dag omkring 100 natravnepar i Thy og Vester Hanherreds plantager svarende til omkring en femtedel af de natravne, som yngler i Danmark. Hvordan den skal klare sig fremover, er et spørgsmål om, hvordan naturnær skovdrift gribes an, mener amatørornitolog Niels Odder:

– Det kommer helt an på, hvad man gør ved fyrretræsplantagerne. Hvis man lader dem passe sig selv, vil det helt klart betyde en begrænsning for natravnsens udfoldelsesmuligheder, siger Niels Odder og tilføjer:

– Naturnær skovdrift vil kunne skabe en række fordele for natravnen i form af føde som natsværmere og vårflyer samt andre insekter, men det er nødvendigt at skabe åbninger i skoven for at bevare natravnen som den karakterfugl, den er for klitplantagerne i Thy.

Niels Odder siger:

– Overordnet set synes jeg, at naturnær skovdrift er en fordel, fordi den betyder en meget varieret skov og dermed mulighed for stor diversitet af de arter, der yngler i skovene. Det åbne spørgsmål er, om der bliver de tilstrækkelige opvækstområder i form af åbninger i skoven, som gavner for eksempel natravnen, og det er ikke afklaret, hvordan man giver disse fugle og dyr specielle plejeområder, som det er tilfældet i for eksempel England.

Som at vende en supertanker

Til forskel fra tidligere er det mest spændende nok, at man nu er nødt til at tænke flere hundrede år frem i sin planlægning mod tidligere 15 år. Sådan er det bl.a. i Thy Statsskovdistrikt, hvor udfordringerne for naturnær skovdrift er til at tage og føle på.

FOTO: LARS HOLM

FOTO: LARS HOLM

FOTO: IB NORD NIELSEN

Rene bevoksninger ædelgran (t.v.) eller af sitkagran (i midten) må med naturnær skovdrift gerne erstattes af blandet løv- og nåleskov, som fx bøg og ædelgran (t.h.).

Det barske vestjyske klima med vind og salt i luften er en kæmpe udfordring for visionen om at omstille det danske statskovbrug til naturnær skovdrift.

– Det er som at vende en af de allerstørste supertankere i fuld fart, og selv om vi ser store perspektiver i naturnær skovdrift, så skal der en stor indsats til i lang tid. Vi arbejder nu med et tidsperspektiv på 200-300 år i vores driftsplan for skovene, forklarer statsskovrider Ditte Svendsen, Thy Statsskovsdistrikt.

Når betingelserne i Thy i særlig grad er vanskelige, hænger det sammen med kombinationen af det barske klima og forekomsten af mager og forholdsvist ufrugtbar sandjord mange steder. Ditte Svendsen understreger, at hun alligevel trods de vanskelige betingelser ser et stort potentiale for naturnær skovdrift i Thy.

– Målet er at få mere naturindhold ind i skovene, flere attraktive rekreative områder og samtidig mere stabile skove, der kan modstå de stadigt hyppigere og kraftigere storme, siger hun.

Foruden begrænsning af trætyper som sitkagran og contortafyr, så andre trætyper kan komme til fadet, opererer planerne for området med plantning af løv-

træer og et stop for vedligeholdet af grøfter i skovene, så dræningen af skovbunden efterhånden begrænses og vækstbetingelser for nye naturtyper forbedres.

– Vi går ikke ud og lukker grøfterne, medmindre vi direkte kan se en gevinst ved at gøre det, men overlader det til naturen selv at tage affære, forklarer Ditte Svendsen.

Hvor driftsplanerne for Thy Statsskovsdistrikt indtil nu har haft en tidshorisont

på 15 år, er horisonten nu 300 år, og det betyder, at man er nødt til at lave en ny rullende planlægning, der hele tiden sammenholdes med udviklingen i plantageområderne og på klithederne.

– Men lige nu er det svært at overskue, hvordan vi når målet. Det vil mindst tage to-tre generationer af træer, før vi ved, hvordan tingene i realiteten udvikler sig, understreger Ditte Svendsen.

“Skoven må ikke få helt frit spil”

Holger Søndergaard er medlem af brugerrådet for Thys Statsskovsdistrikt. Han vandrer meget i skovene for at studere naturen. Holger Søndergaard er især interesseret i botanik, men også fuglelivet interesserer ham. Han siger om naturnær skovdrift:

– Jeg ser gode muligheder i naturnær skovdrift på langt sigt, men på kort sigt kan der blive problemer, hvis der ikke bliver afsat tilstrækkeligt med midler til at lave rydninger, så skoven gror til. Værdifulde planter risikerer at blive skygget væk af træer, og på den næringsfattige jord her i Thy er der en enestående flora, som ikke findes andre steder i Danmark, så skoven må ikke få helt frit spil. Det er især nødvendigt med råvildt og kronvildt til at sørge for, at rydningerne består. De åbne arealer er også vigtige af hensyn til fugle som natravne, skovpipere, rødrygget tornskade og hedelærke samt sommerfugle. Desuden skal der stadig være nåleskove med bjergfyr, der kan være med til at sikre, at forskellige former for mos og lav samt dyreliv og planter som ulvefod bevares.